

RİYAZİYYAT-ANA DİLİ (1-5)

1. Dayanacaqda avtobusa 5 nəfər minib və 10 nəfər düşdükdən sonra avtobusda 2 nəfər oldu. Dayanacaqda kimi avtobusda neçə sərnəşin var idi?

- A) Omonim kimi işlənə bilər.
 B) Qoşasamitli olduğu üçün tələffüz zamanı samitlərdən biri düşür.
 C) Mənşəyinə görə alınmadır.
 D) **Quruluşca sadə, müəyyən miqdar sayıdır.**
 E) Antonimi və sinonimi var.

İZAH: Dayanacaqda avtobusda x - nəfər sərnəşin var idi. Onda $x+5-10=2$ olacaq. Burdan $X=7$ olacaq. “Yeddi” sözü ilə bağlı D variantı düzgün cavabdır.

2. Tərəzinin bir gözündə çəkiləri bərabər olan 25 qəlib sabun və 200 qramlıq çəki daşı, o biri gözündə isə 300 qramlıq çəki daşı var. Bir qəlib sabunun çəkisi verilən cavablardan hansına bərabərdir?

- A) nitq hissələrinin sayına
 B) dilimizdəki səslərin sayına
 C) feilin qrammatik məna növlərinin sayına
 D) **zərfin məna növlərinin sayına**
 E) ismin hallarının sayına

İZAH: Sabunları X -lə işarə edək. Onda $25x+200=300$ $25x=100$ $x=4$. Nitq hissələrinin sayı 11, səslərin sayı 34, feilin qrammatik məna növlərinin sayı 6, ismin hallarının sayı 6. Zərfin 4 məna növü olduğu üçün məsələnin həllində alınan rəqəmlə üst-üstə düşür.

3. Uyğunluq gözlənilib:

A) $n = 4 \cdot 6 \cdot 5$ ədədinin neçə sadə bölənə var? – *Bölənlərin sayı olan ədədə III şəxsin təkinin şəxs şəkilçisini artırısaq, sözün kökünün son samiti özünün fərqli qarşılığı kimi tələffüz olunur.*

İZAH: Verilmiş ədədi sadə vuruqlarına ayıraraq sadə bölənlərin sayını tapırıq. $n = 2 \cdot 2 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 5$ burda sadə bölənləri sayı 3-dür.

B) x -in hansı natural qiymətində $\frac{3x+7}{13}$ kəsri düzgün kəsir olar? – *x -in bu natural qiyməti “qıraət” sözünün tələffüzü zamanı səsartımına bərabərdir.*

İZAH: x -in yerinə 1 və 2 yazıb yoxlayırıq.

C) $\sqrt{57}$ ədədinin tam hissəsi nə qədərdir? – *Köməkçi nitq hissələrinin sayı qədərdir.*

İZAH: $\sqrt{57}$ burdan tam hissə 7-dir.

D) $a^5 = 2$ olarsa, a^{15} - nəyə bərabərdir? – *a^{15} “sevinclə” sözündəki səslərin sayına bərabərdir.*

İZAH: $a^{15} = (a^5)^3 = 2^3 = 8$

E) $2^3 \cdot 3 - 15$ ifadəsinin qiymətini hesablayın. – *İfadənin qiyməti “Mən evə gedəndə qardaşım sinif yoldaşı ilə küçədə nə barədəsə qızgın mübahisə edirdi” cümləsindəki cümlə üzvlərinin sayına bərabərdir.*

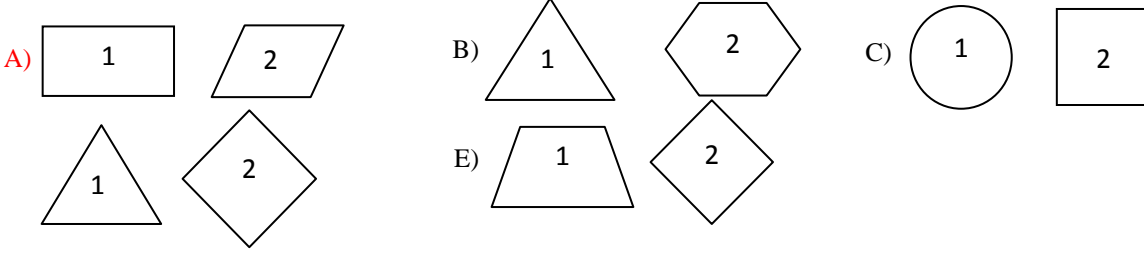
İZAH: $2^3 \cdot 3 - 15 = 8 \cdot 3 - 15 = 24 - 15 = 9$

4. İki it bir aslana dov gələr – atalar sözünə uyğun gələn tərifi müəyyənləşdirin.

- A) Düzbucaqlının sahəsi onun tərəflərinin hasilinə bərabərdir.
 B) Trapesiyanın orta xətti tərəflərinin cəminin yarısına bərabərdir.
 C) İxtiyari üçbucağın sahəsi onun hündürlüyü ilə oturacağıının hasilinə bərabərdir.
 D) **Üçbucağın ixtiyari iki tərəfinin cəmi üçüncü tərəfdən böyükdür.**
 E) Rombun sahəsi onun diaqonallarının hasilinin yarısına bərabərdir.

İZAH: $a - b < c < a + b$

5. (1) Bütün zərflər zərflik ola bilər, (2) bütün zərflilər zərflə ola bilməz.
Aşağıdakılardan hansı bu fikri ifadə edə bilər?

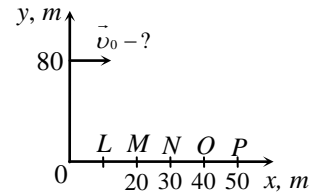

İZAH: Azərbaycan dilin qrammatikası ilə bağlı sualın şərtində verilən tərif həndəsə fənnindəki *bütün paraleloqramlar dördbucaqdır, amma bütün dördbucaqlar paraleloqram deyil* fikrini xatırladır. Cavab A-dır.

FİZİKA-ANA DİLİ (6-10)

6. Üfüqi istiqamətdə atılmış cismin başlanğıc sürəti nə qədər olmalıdır ki, düşdüyü nöqtəyə uyğun hərflə bitişdirici samit olsun (havanın müqaviməti nəyə bərabərdir)?

- A) 1,5 m/san B) 2,5 m/san C) 4,5 m/san
D) 6,5 m/san E) 7,5 m/san

İZAH: Verilmiş hərflərdən yalnız “N” bitişdirici samitdir. Həmin nöqtəyə qədər cismin uçuş məsafəsi

30 m-ə bərabərdir. Müəyyən hündürlükdən üfüqi istiqamətdə atılmış cismin uçuş məsafəsinin düsturunu yazaraq başlanğıc sürətin qiymətini hesablayaq.

$$l = v_0 t_u = v_0 \sqrt{\frac{2h}{g}} \Rightarrow v_0 = \frac{l}{\sqrt{\frac{2h}{g}}} = \frac{30m}{\sqrt{\frac{2 \cdot 80m}{10m/san^2}}} = \frac{30m}{4san} = 7,5 \frac{m}{san}$$

7. Cismə eyni istiqamətdə təsir edən qüvvələrin əvəzləyicisi üçün hansı atalar sözü uyğun gəlir?

- A) Elm ağılın çırağıdır. B) El gücü, sel gücü.
C) Asta gedən yorulmaz. D) Çox iti qılınc öz qının kəsər.
E) Yağışdan çıxdıq, yağmura düşdük.

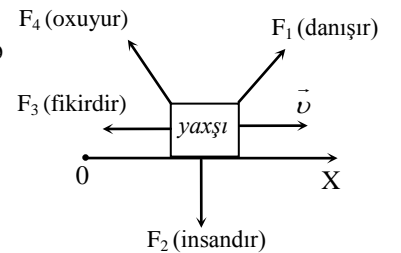
İZAH: Cismə eyni istiqamətdə təsir edən qüvvələrin əvəzləyicisini müəyyən etmək üçün bu qüvvələri toplamaq lazımdır (Qüvvələr bucaq altında təsir edərsə, kosinuslar teoremindən istifadə etmək olar).

Verilmiş atalar sözlərindən yalnız “B” variantında olan fikir qüvvələrin toplanmasına uyğun gəlir.

8. Verilmiş qüvvələrin təsiri altında cisim X oxu istiqamətində hərəkət edir.

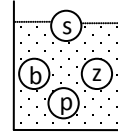
Hansı qüvvənin işi mənfi olar və qüvvələrin istiqamətinə uyğun yaranmış cümlə   sxemində uyğun gəlir?

- A) F₁ B) F₂ C) F₃ D) F₄ E) heç biri

İZAH: Cismə təsir edən qüvvə onun hərəkət istiqamətinin əksinə yönəlsə, bu qüvvənin cisim üzərində gördüyü iş mənfi olar. Şəkildən görüldüyü kimi F₃ və F₄ qüvvələrinin cisim üzərində gördüyü iş mənfidir, amma, F₄ qüvvəsinə uyğun (*yaxşı oxuyur*) yaranmış cümlə şərtə verilmiş sxemə uyğun gəlir.

9. Mayədə tarazlıqda olan cisimlər müxtəlif hərflərlə işarə olunmuşdur. Hansı hərflə uyğun cismin sıxlığı mayenin sıxlığına bərabərdir və bu hərfin kar qarşılığı bəzi sözlərdə tələffüz zamanı fərqli söz yaradır?

- A) s B) b C) z D) p E) heç biri

İZAH: Cismin mayenin daxilində üzməsi üçün onun sıxlığı mayenin sıxlığına bərabər olmalıdır. “b”, “p” və “z” cisimləri maye daxilində üzür, amma, yalnız “z” hərfi bəzi sözlərdə *tələffüz* zamanı fərqli söz yaradır. Məsələn: “**atlas** [**atlas**]. Dilimizdə həm *atlas* (ipək parça), həm də *atlas* (xəritələr toplusu) sözləri var (Şagirdlər yazılış fərqi nəzərə alsalar, yanlış nəticəyə gələcəklər. “b” və “p” hərfləri üçün “Bərdə, pərdə” və s. nümunələrində *yazılış* zamanı fərqli söz yaranır. Sualın şərtinə əsasən *tələffüzə* fikir vermək lazımdır).

10. Ağırlıq qüvvəsi üçün hansı ifadə həm doğrudur, həm də bu ifadədə feli sifət tərkibi işlənmişdir?

- A) Elektromaqnit təbiətlidir.
B) Qravitasiya təbiətlidir.
C) Dayağa və asqıya təsir edən qüvvədir.
D) Cisimlərin yer tərəfindən cəzb olunduğu qüvvədir.
E) Cismin kütləsi ilə onun sürətinin hasilinə bərabərdir.

İZAH: Ağırlıq qüvvəsi üçün B və D ifadələri doğrudur, amma, D variantındakı ifadədə feli sifət tərkibi işlənmişdir.

BİOLOGİYA-ANA DİLİ (11-15)

11. *İnciçiçəyinin şəklini dəyişmiş yeraltı gövdəsi köküm...dur* – verilən fikirdə nöqtələrin yerinə yazılacaq şəkilçi:

- A) Feli bağlama şəkilçisidir.
B) **Sifətin dərəcə əlamətidir.**
C) Zərf düzəldən leksik şəkilçidir.
D) Feil şəkillərinin şəkilçisidir.
E) Mənsubiyyət şəkilçisidir.

İZAH: İnciçiçəyinin şəklini dəyişmiş yeraltı gövdəsi kökümsövdür. “sov” şəkilçisi sifətin dərəcə əlamətidir.

12. Şəkildə verilən əşya və heyvanın adları təşkil edir.

- A) sinonimlik
B) çoxmənalılıq
C) **omonimlik**
D) antonimlik
E) məcazilik

İZAH: Şəkildə verilən “gəlinçik”dir. Heyvanat aləmində məməlilər sinfi, yırtıcılar dəstəsi, dələlər fəsiləsinin nümayəndəsidir. Gəlinçik həm də oyuncaq olduğuna görə, bu sözlər omonimlik təşkil edir.

13. NADF maddəsinin adı ilə bağlı **yanlış** fikirdir:

- A) İncə saitlərin sayı qalın saitlərin sayından çoxdur.
B) Söz cingiltili samitlə başlayıb cingiltili samitlə bitir.
 C) Sözdə [q] samitinin qarşılığında işlənib.
 D) Sözdə ahəng qanunu pozulubdur.
 E) Sözdə sonor samitlərdən biri işlənməyib.

İZAH: NADF maddəsinin adı **nikotinamidadenin nukleotid fosfat** olaraq tanınır. “n” cingiltili, “t” isə qarşılıq samit olduğuna görə “B” variantındakı cavab yanlıştır.

14. İsmnin hallarının sayına uyğun gəlmir:

- A) Öküz soliterinin sürfəsindəki qarmaqcıqların sayı
 B) Kələmin bir çiçəyindəki erkəkciqlərin sayı
 C) Zənbağın bir çiçəyindəki ləçəklərin sayı
D) Qaraciyər sorucusunda sormaqların sayı
 E) May bəcəyində yerimə ayaqlarının sayı

İZAH: Qaraciyər sorucusunda 1 ədəd baş və 1 ədəd də qarın sormacı, yəni, cəmi 2 sormac vardır. Bu isə ismin hallarının sayından (6) 4 vahid azdır.

15*. Hansı doğru fikirdə bütün sözlərin yazılışı *doğrudur*?

- +A) Hüceyrə nəzəriyyəsi Teodr Şvann tərəfindən verilmişdir.
 +B) Rütubət, temperatur, hava mühitin ekoloji amillərinə aiddir.
 -C) Heyvanların “qanlılar” və “qansızlar” təsnifatı Aristotel tərəfindən tövsiyyə edilmişdir.
+D) Canlıların bioloji növ müxtəlifliyi ekvatora yaxınlaşdıqca artır.
 +E) İnsan həm də ictimai proqramın nəzarəti altında inkişaf edir.

İZAH: * Sual məzmununda yanlışlıq və texniki xəta. Belə ki, A, B, D və E variantlarının hər biri doğru fikirdir və cümlədə bütün sözlərin yazılışı doğrudur. Yalnız C variantındakı doğru fikirdə “tövsiyyə” sözünün yazılışı yanlış göstərilib. Yəni, “tövsiyə” yazılmalı idi.

** Bu sual testin şərtinə uyğunlaşmadığına görə bütün olimpiada iştirakçılarının xeyrinə doğru cavab olaraq nəzərə alınacaq.

KİMYA-ANA DİLİ (16-20)

16. Verilən terminlərdən hansının tərkibindəki sözlərdən birinin tərcüməsi “*çoxalma*” və ya “*artma*” sözlərinin antonimini ifadə edə bilər?

- A) oksidləşmə-reduksiya** B) donor-akseptor C) qeyri-polyar kovalent rabitə
 D) valentlik və oksidləşmə dərəcəsi E) hidrogen rabitə

İZAH: “Reduksiya” sözü “azalma” mənası ifadə edir. Bu isə testin şərtinə görə “çoxalma” və ya “artma” sözlərinin antonimidir.

17. Xlor atomunun maksimum həyəcanlanmış halında tək elektronların sayı uyğun gəlir:

- A) “ailə” sözünün tələffüzündə saitlərin sayına
 B) Azərbaycan əlifbasındakı saitlərin sayına
 C) zərfin mənə növlərinin sayına
D) uzana bilən sait səsələrin sayına
 E) zərflərin mənə növlərinin sayına

İZAH: Xlor atomunun maksimum həyəcanlanmış halda tək elektronlarının sayı 7-dir. Bu isə uzana bilən sait səsələrinin sayına uyğundur.

18. Hansı sözlərdə “qara” sözü “böyük” və ya “ağır” mənasında işlənibdir?

1. qara barıt 2. qara metallurjiya 3. qara fosfor

A) 1, 2 B) yalnız 2 C) yalnız 3 D) 2, 3 E) 1, 3

İZAH: 1 və 3 bəndlərində “qara” sözü rəng mənasında işlənsə də, 2 bəndində rəng mənasında deyil, “böyük”, “ağır” mənasında işlədilib. Çünki “qara metallurjiya”da istifadə olunan metalların hamısı əlvan metallara aiddir. Sadəcə olaraq, istehsalatın qloballığını göstərmək üçün “qara” sözdündən istifadə edilmişdir.

19. “Özü yıxılan ağlamaz” – ifadəsinə hansı fikir uyğun gəlir?

- A) Hidrogenin metallarla birləşməsi hidridlər adlanır.
 B) Ammonium ionunda azot donor atomdur.
 C) Xörək duzu ion kristal qəfəsinə malikdir.
 D) Elektromənfililiyi ən böyük olan element flüordur.
 E) Qrafit karbonun allotropik şəkildəyişmələrindən biridir.

İZAH: Ammonium ionunda azot atomu hidrogenlə yaratdığı rabitəyə lazım olan elektron cütünü donor olaraq verir. Bu isə testin şərtinə uyğundur.

20. Hansı turşuların adında ahəng qanunu pozulmuşdur?

1. H_2SO_3 2. H_2SO_4 3. H_2S

A) 1, 2 B) 1, 3 C) yalnız 2 D) 2, 3 E) yalnız 3

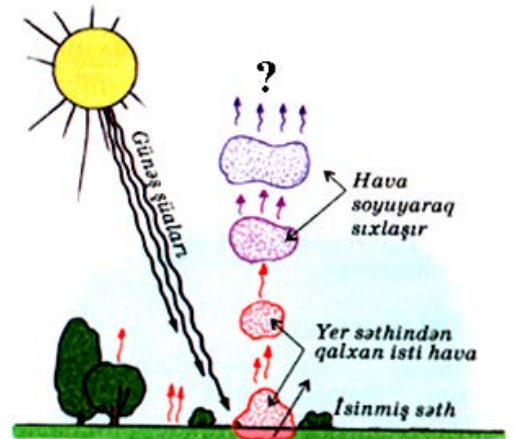
İZAH: Göründüyü kimi yalnız “sulfat” sözündə ahəng qanunu pozulmamışdır. Doğru cavab “B”.

COĞRAFIYA-ANA DİLİ (21-25)

21. Şəkil – sxemdə verilmiş coğrafi prosesin nəticəsi sayılan anlayışı xarakterizə edən doğru cavabı müəyyən edin:

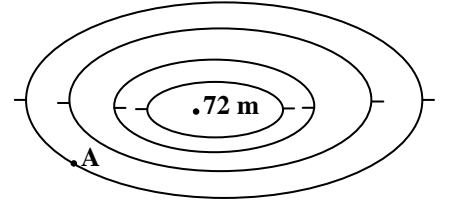
1. Omonim sözdür, məna taylarından biri “dayaz, iri boşqab” mənasını verir.
 2. Sadə və mücərrəd mənalı isimdir.
 3. Sözdə ahəng qanunu pozulmuşdur, vurğusu sonuncu hecadadır.
 4. Sözdəki bütün saitlər qapalıdır, səs uzanması baş vermir.
 5. Sözdəki samitlərdən yalnız birinin qarşılığı yoxdur.

A) 1, 4, 5 B) 2, 3, 5 C) 1, 3, 4
 D) 1, 2, 5 E) 2, 4, 5

İZAH: Verilmiş şəkil sxemdə coğrafi prosesin nəticəsində “BULUD” yaranır. Bildiyimiz kimi, bulud omonim sözdür, məna taylarından biri coğrafi prosesin nəticəsini izah etdiyi halda, digəri isə “dayaz, iri boşqab” mənasını verir. Sözdə ahəng qanunu pozulmamışdır, həqiqi mənalıdır. Bütün saitləri qapalı, səs uzanması prosesi baş vermir. Sözdəki “B”, “L”, “D” samitlərindən “B” – nin “P”, “D” – nin “T” kimi qarşılıqları olduğu halda, “L” qarşılığı yoxdur. 2 və 3 distraktorunda verilənlər yanlışdır.

22. Horizontallara əsasən coğrafi obyektə və onu xarakterizə edən doğru cavabı müəyyən edin: (*Nəzərə alın ki, kəsmə hündürlük 50 m - dir*)

1. İkihecalı sözdür, vurğusu son hecadadır.
2. Sözü tərkibində yalnız qarşılıq olan samit və açıq saitlər iştirak etmişdir.
3. Sözdəki saitlərdən biri qalın, dodaqlanmayan, qapalı, samitlərdən biri sonordur.
4. Sinonimi “cəzirə” sözüdür, bütün hecaları saitlə bitir.
5. Antonimlik və omonimlik xüsusiyyətinə malikdir, mənşəyinə görə milli sözdür.

- A) 1, 2, 4 B) 2, 3, 5 C) 1, 3, 4
D) 1, 2, 3 E) 2, 4, 5

İZAH: Verilmiş sxem su hövzəsi daxilində hər tərəfi su ilə əhatələnən quru parçası – ADA verilmişdir. “ADA”ya aid olan doğru cavabı müəyyən edək. İkihecalı sözdür, vurğusu son hecadadır. Sözü tərkibində yalnız qarşılıq olan samit və açıq saitlər iştirak etmişdir. Sinonimi “Cəzirə” sözüdür, bütün hecaları saitlə bitir. 3 və 5 distraktorunda verilənlər yanlışdır.

23. Şəkilə göstərilənlərin ifadə etdiyi anlayışı və ona aid yanlış cavabı müəyyən edin:

1. Mənşəyinə görə milli sözdür, omonimlik xüsusiyyəti mövcuddur.
2. Sözdəki samitlərdən birinin qarşılıq yoxdur, ahəng qanunu pozulmuşdur.
3. Sözdə həm qapalı, həm də açıq saitlər iştirak etmişdir.
4. Feildən düzələn isimdir, vurğusu sonuncu hecadadır.
5. Söz yalnız həqiqi mənada işlənir, məcaziliyi yoxdur, təkmənalıdır.

- A) 1, 2, 3 B) 2, 3, 4 C) 1, 3, 4
D) 2, 4, 5 E) 1, 3, 5

İZAH: Şəkilə göstərilənlərin ifadə etdiyi anlayış “SÜXUR”dur. Süxur sözü ilə bağlı verilənlərdən yalnız 2 və 5 distraktorundakılar *doğru* cavablardır. Şərtə görə isə bizə *yanlışları* müəyyən etmək lazımdır.

24. 1. Nitq hissəsi kimi feildir, quruluşca sadədir, mənşəyinə görə milli sözdür.

2. Təkhecalıdır, samitlə başlanır, sinonimi və antonimi mövcuddur.

Verilənin aid edildiyi xüsusiyyətlər “İZO” nun hansı rəqəmlə ifadə olunmuş hissəciyinə aiddir?

A) 1 və 2
D) 3, 4, 6

B) Yalnız 5
E) 1, 3, 5

C) Yalnız 4

İZAH: İzo 1 – *İzoterm*; İzo 2 – *İzobar*; İzo 3 – *İzoqalin*; İzo 4 – *İzogiyet*; İzo 5 – *İzobat*; İzo 6 – *İzohips*; Altından xətt çəkilmiş hissələrə baxdıqda feil olanı yalnız “İZO 5” – yəni *İzobatdır*.

25. “Ölkəmizin ərazisində dağ – meşə torpaqlarından aşağıda 400 – 800 m mütləq hündürlükdə, mülayim isti iqlimdə boz – qəhvəyi (.....) torpaqlar qurşağı yerləşir”. Nöqtələrin yerinə yazılacaq sözə aid olan doğru cavabı müəyyən edin.

- İsmdən düzələn sifətdir, şəkilçisi mənşəyinə görə alınmadır.
- Sözdə qarşılığı olmayan samit mövcud deyil, deyilişi və yazılışı fərqlənmir.
- Sözün tərkibinə görə təhlili iki cür - □ ^ və □ ∩ aparıla bilər.

A) Yalnız 1

B) 1, 2

C) 2, 3

D) Yalnız 3

E) Yalnız 2

İZAH: Burada nöqtələrin yerinə yazılacaq söz “ŞABALIDI”dir. Şabalıdı sözü isimdən düzələn sifətdir. Şəkilçisi mənşəyinə görə millidir. Sözdəki samitlərdən “L” – in qarşılığı yoxdur. Sözün tərkibinə görə təhlili iki cür aparılır. I halda “Şabalıdı”nı rəng kimi götürsək şəkilçisi düzəltmə (isimdən düzələn sifət), II halda isə təsirlilik halındakı isim kimi götürsək, şəkilçisi qrammatikdir. 1 və 2 distraktoru yanlışdır.

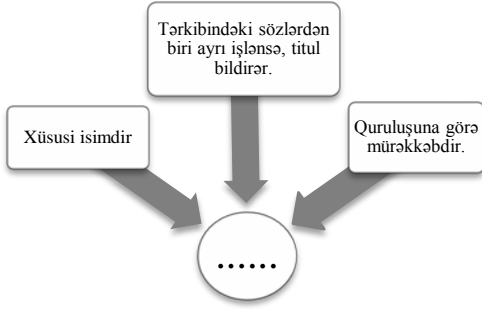
TARİX-ANA DİLİ (26-30)

26. Düzəltmə sifət işlənmiş yanlış fikri müəyyən edin:

- İslamı köntüllü qəbul etmiş yerli əhali mövla adlanırdı.
- Ərəb xilafətinin ağalığı dövründə bərid rabitə mərkəzi hesab olunurdu.
- Kəndlilərdən alınan məhsul vergisi cizyə adlanırdı.
- D) Feodalların şəxsi torpaqları vəqf adlanırdı.**
- Müsəlman olmayanlardan alınan vergi zəkat adlanırdı.

İZAH: Bu testin A və B variantlarında doğru fikirlər, C,D,E variantlarında isə yanlış fikirlər əks olunmuşdur. Düzəltmə sifət yalnız D variantında “şəxsi” sözüdür.

27. Nöqtələrin yerinə yazıla bilər:

- A) Qoçhisar döyüşündə Osmanlılar tərəfindən məğlubiyyətə uğradıldı.
 B) 1565-ci ildə tamğa vergisini ləğv etdirdi.
 C) 1459-cu ildə Teymurilərlə Herat müqaviləsini imzaladı.
 D) XV əsrin 70-ci illərində Gürcüstana yürüş etmişdir.
 E) 1160-cı ildə “Böyük Atabəy” titulu qəbul etdi.

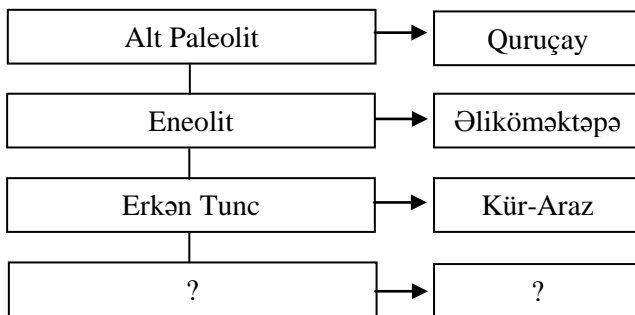
İZAH: A variantındakı fikir I Şah İsmayıl, B variantındakı fikir I Təhmasibə, C variantındakı fikir Cahənşaha, D variantındakı fikir Uzun Həsənə, E variantındakı fikir Şəmsəddin Eldənizə aiddir. Cavablardan yalnız C variantına uyğun olaraq Cahənşah xüsusi, quruluşca mürəkkəb isimdir. Tərkibindəki sözlərdən biri ayrı işlənsə titül bildirər – “şah”

28. Tabesiz mürəkkəb cümlələrdən hansı *doğru* fikirdir?

- A) 1501-ci ildə Səfəvilər dövləti yarandı və paytaxtı Ərdəbil oldu.
 B) 1220-ci ildə monqolların Azərbaycana ilk yürüşü oldu və bu yürüş nəticəsində Azərbaycan böyük Monqol imperiyasının tərkibinə qatıldı.
 C) II Sarqonun e.ə. 716-cı ildə böyük yürüşü oldu və nəticədə Manna Urartu təcavüzündən azad oldu.
 D) 1461-ci ildə Yassıçəmən sülhünə görə Trabzon imperiyası süqut etdi və ərazisi Osmanlı dövlətinə qatıldı.
 E) IX əsrin sonlarında Məzyədilər öz iqamətgahlarını ona görə Şirvana köçürdülər ki, Arran, o cümlədən Bərdə Sacilərin əlinə keçmişdi.

İZAH: A,B,C,D variantlarındakı cümlələr tabesiz mürəkkəb cümlələrdir. E variantındakı mürəkkəb cümlə isə tabeli mürəkkəb cümlədir. Yalnız D variantındakı tabesiz mürəkkəb cümlə doğru fikri bildirir.

29. Söz yaradıcılığı baxımından məntiqi ardıcılığı tamamlayın:

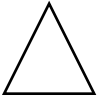
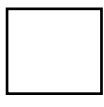
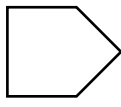
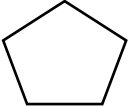

- A) Orta Tunc – Boyalı qablar
 B) Mezolit – Qobustan
 C) Erkən Tunc – Babadərviş
 D) Orta Paleolit – Müstye
 E) Orta Paleolit – Damcılı

İZAH: İbtidai icma quruluşunun dövrlərinə aid olan mədəniyyət adları quruluşca mürəkkəb sözlərdir. Sxemin davamı olaraq yalnız C variantında quruluşca mürəkkəb söz verilmişdir.

30. Verilmiş dövlətlərin paytaxtları ilə həndəsi fiqurların bucaqlarının sayının uyğun gəldiyi variantı müəyyən edin.

Səlcuqlar -

Atabəylər - ?

A) B) C) D) E)

İZAH: Səlcuqlar dövlətinin paytaxtının sayı üçbucağın bucaqları sayına bərabərdir. Atabəylər dövlətinin 4 paytaxtı olduğu üçün dördbucaqlı fiqur seçilməlidir. B variantı doğrudur.

İNGİLİS DİLİ-ANA DİLİ (31-35)

31. *Bacım dostuna kitab hədiyyə etdi* cümləsinə morfoloji cəhətdən uyğun olanı tapın.

- A) They gave me a lot of useful information.
 B) **The doctor sent the patient to the hospital.**
 C) The children enjoyed the film.
 D) All agreed my proposal.
 E) We are proud of Hedef's achievement.

İZAH: Azərbaycan dilində verilmiş cümlədə 3 isim və 1 fel var (bacı, dost, kitab, hədiyyə etmək). Morfoloji cəhətdən B variantı bu cümləyə uyğundur ki, burada da 3 isim və 1 fel var (the doctor, the patient, the hospital, sent).

32. *One must protect nature.*

Aşağıdakı hansı misallar verilmiş *one* ilə morfoloji və sintaktik cəhətdən eyni funksiyanı daşıyır.

- A) Bir + bir = iki.
 B) Bu yarışda hər kəs qalib gələ bilməz.
 C) Dostum çox maraqlı bir məqalə yazdı.
 D) Müəllimlərimiz bir lüğət və bir hekayə kitabı əldə ediblər.
 E) **Hər kəs ana vətənin müdafiəsinə hazır olmalıdır.**

İZAH: Verilmiş cümlədə *one* əvəzlik və cümlə üzvü kimi mübtədadır. A variantında *bir* əvəzlik deyil saydır. C və D variantında *bir* verilmiş cümlələrin ingilis dilindəki qarşılığı artiklla verilir. B variantındakı cümlədə hər kəs ingilis dilində *everybody, everyone* əvəzliləri ilə ifadə oluna bilər. Ona görə də doğru cavab **E** variantıdır. Çünki yuxarıdakı verilmiş cümlə (Hər kəs təbiəti qorunmalıdır) E variantı ilə həm morfoloji həm də sinaktik cəhətdən uyğundur. Xatırladaq ki, *one* həm say, həm də əvəzlikdir

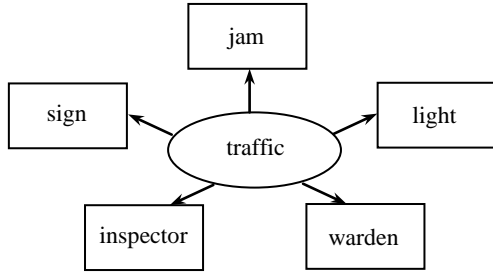
33. Nöqtələrin yerinə uyğun gələn hissəciklərin tələffüzünə görə, Azərbaycan dilində müvafiq nitq hissəsi ardıcılığını təyin edin.

I walk ... foot ... an hour ... the weekends.

- A) **say, ədat, isim** B) ədat, say, isim C) qoşma, say, ədat
 D) say, qoşma, isim E) ədat, say, say

İZAH: Boşluqların yerinə **on, an, at** hissəciklərin qoyuruq. I walk **on** foot **an** hour **at** the weekends. Daha sonra həmin sözlərin tələffüzünə fikir verib Azərbaycan dilində hansı nitq hissəsinə aid olduğunu təyin edirik. on (on -say), an (ən -ədat), at (ət -isim).

34.

Aşağıdakı bəndlərdən biri yuxarıda verilmiş diaqrama *uyğun deyil*.

- A) Balaca qardaşım ərik cemini xoşlayır.
 B) Sənədlərimi yol müfəttişinə təqdim etdim.
 C) O, tələsdiyindən işıqforda yaşıl işığı gözləmədi.
 D) Yol bələdçisi maşınları eyni yönə doğru istiqamətləndirməyə çalışırdı.
 E) Sürücülük vəsiqəsi almaq üçün yol işarələrini əzbərləməlisən.

İZAH: *traffic inspector*- yol müfəttişi deməkdir və bununla bağlı cümlə B variantında öz əksini tapıb.

traffic warden- bələdçi deməkdir və bununla bağlı cümlə D variantında öz əksini tapıb.

traffic sign-yol işarəsi deməkdir və bununla bağlı cümlə E variantında öz əksini tapıb.

traffic light-ışıqfor deməkdir və bununla bağlı cümlə C variantında öz əksini tapıb.

traffic jam- tıxac deməkdir, lakin A variantındakı cümlənin və oradakı cem sözünün *traffic jam* 'ə

heç bir aidiyyəti olmadığı üçün doğru cavab **A** variantıdır.

35. Verilənlərdən hansı biri heç bir fonetik dəyişikliyə məruz qalmadan həm Azərbaycan, həm də ingilis dilində leksik mənaya malikdir?

- A) hill B) can **C) toy** D) as E) ball

İZAH: Verilmiş sözlərdən yalnız **C** variantdakı **toy** (**ing. oyuncaq deməkdir**) heç bir fonetik dəyişikliyə məruz qalmadan həm Azərbaycan, həm də ingilis dilində leksik mənaya malikdir.

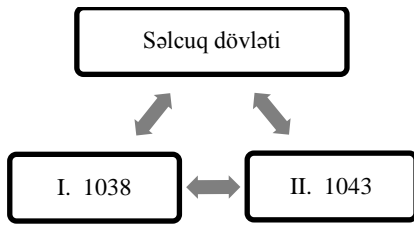
ÇOXFƏNLİ İNTEQRASIYA (36-45)

36. Verilən şərtlərin izah etdiyi sözlərin hansının ilk sözü "ağ" sifətinin antonimi *deyil*?

- A) Döş qəfəsində yerləşən orqanlardan biridir. **AĞCIYƏR**
 B) Böyük Qafqaz dağları bu dənizin sahilindəki zirvədən başlayır. **QARA DƏNİZ**
 C) Orqanizmdə 40-a qədər funksiya yerinə yetirir. **QARACIYƏR**
 D) Kiçik Qafqaz dağlarında 3062 m hündürlükdə zirvədir. **QARAARXAC**
 E) Azərbaycan və Gürcüstan sərhəddində yerləşən düzənliklərdən biridir. **QARAYAZI**

İZAH: Ağ sözünün antonimi qara sözüdür. B) C) D) E) variantlarının ifadə etdiyi fikirlər ardıcıl olaraq belədir: qaradəniz, qaraciyər, qaraarxac, qarayazı. Bu mürəkkəb sözlərin ilk sözü ağ sözünün antonimidir. A) variantında isə verilən fikir ağciyər ilə bağlıdır. Burada ağ sözünün antonimi yoxdur.

37. Sxemə əsaslanaraq hansı cərgədə söz yaratmaq olar?

- A) I+ağan **B) II+tinq** C) I+ stan D) II+ma E) I+ vi

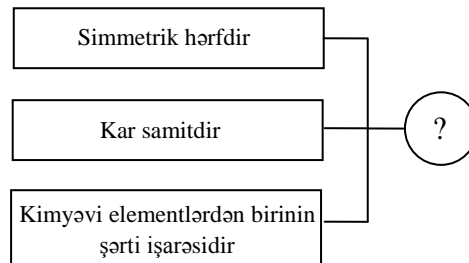
İZAH: Səlcuq dövlətinin tarixində 1038 və 1043-cü illərdə paytaxtlarının yaradılmasını nəzərə alsaq, I- Nişapur II-Rey olacaq. Cavab variantlarından yalnız B-də yeni söz yaratmaq mümkündür. (II+ing= Rey+inq= reytinq)

38. Kimyəvi formulu H_2O olan maddənin Azərbaycan dilindəki adının təhlili ilə bağlı *səhv* fikri müəyyən edin.

- A) E.ə III minilliyin ikinci yarısında Azərbaycanın cənubunda yaşamış tayfanın adıdır.
B) Mənsubiyyətə görə dəyişdikdə “s” bitişdirici samiti qəbul edir.
 C) Təbiətdə bərk, maye və qaz halında olur.
 D) Dünyanın 2/3 hissəsini təşkil edir.
 E) Hidrogen atomlarının sayı kvadrat tənliyin ən çox həlləri sayına bərabərdir.

İZAH: Kimyəvi formulu H_2O olan maddənin adı dilimizdə “su”dur. A) C) D) E) variantları həmin sözün təhlili ilə bağlı doğru fikirdir. “Su” sözü mənsubiyyətə görə dəyişdikdə “y” bitişdirici samitini qəbul etdiyi üçün B) variantı səhv fikirdir.

39. Verilmiş anaqramı həll edərək, aşağıdakı sxemə əsasən bütün fikirlərin aid olduğu hərfi müəyyən edin.

- A) U B) M C) A D) P **E) H**

İZAH: “H”- simmetrik hərfdir, kar samitdir və Hidrogen qazının şərti işarəsidir.

40. Aşağıda verilən doğru fikirlərdən hansında antonimlər mövcuddur?

- Ekvatorial, mülayim enliklərdə yüksək təzyiq, enən hava, tropik və qütb enliklərində isə alçaq təzyiq, qalxan hava müşahidə olunur.
- Qaraqoyunlu dövlətinin yaranması və süqutu arasında 68 il vaxt keçmişdir.
- Qərarlaşmış axın zamanı müxtəlif en kəsikli borularda mayenin sürəti en kəsinin sahəsi kiçik olan yerlərdə daha böyük olur.
- I Həmədan döyüşü Xürrəmilərin qalibiyəti, II Həmədan döyüşü isə Xürrəmilərin məğlubiyyəti ilə nəticələnmişdir.
- Birləşmiş qablarda sıxlığı böyük olan maye sütununun hündürlüyü sıxlığı kiçik olan maye sütununun hündürlüyündən kiçik olur.

6. Dağ çaylarının geoloji fəaliyyəti dar, dərin, düzənlik çaylarının geoloji fəaliyyəti isə geniş, dayaz çay dərələri formalaşdırır.

- A) 1, 3, 4, 5 B) 3, 4, 5, 6 C) 2, 3, 4, 6
D) 1, 2, 3, 5 E) 1, 3, 4, 6

İZAH: Bütün distraktorlarda antonimlər verilmişdir.

1. Ekvatorial, mülayim enliklərdə yüksək təzyiq, enən hava, tropik və qütb enliklərində isə alçaq təzyiq, qalxan hava müşahidə olunur. – **Yanlış fikirdir.** Doğru fikir belə olmalıdır: - Ekvatorial, mülayim enliklərdə alçaq təzyiq, qalxan hava, tropik və qütb enliklərində isə yüksək təzyiq, enən hava müşahidə olunur.

2. Qaraqoyunlu dövlətinin yaranması və süqutu arasında 68 il vaxt keçmişdir.- Yanlış fikirdir. Doğru fikir belə olmalıdır : - Qaraqoyunlu dövləti 1410 – cu ildə yaranmış, 1468 – ci ildə isə süqut etmişdir. $1468 - 1410 = 58$ il.

3. Qərarlaşmış axın zamanı müxtəlif en kəsikli borularda mayenin sürəti en kəsinin sahəsi kiçik olan yerlərdə daha böyük olur: – **Doğru fikirdir.**

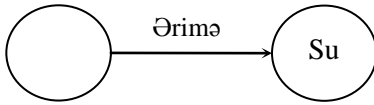
4. I Həmədan döyüşü Xürrəmilərin qalibiyyəti, II Həmədan döyüşü isə Xürrəmilərin məğlubiyyəti ilə nəticələnmişdir: – **Doğru fikirdir.**

5. Birləşmiş qablarda sıxlığı böyük olan maye sütununun hündürlüyü sıxlığı kiçik olan maye sütununun hündürlüyündən kiçik olur: – **Doğru fikirdir.**

6. Dağ çaylarının geoloji fəaliyyəti dar, dərin, düzənlik çaylarının geoloji fəaliyyəti isə geniş, dayaz çay dərələri formalaşdırır: – **Doğru fikirdir.**

Distraktorlardan 1 və 2 – də yanlış fikirlər verilmişdir, amma antonimləri mövcuddur.

41. Boş xanaya uyğun maddənin aqreqat halının adı ilə bağlı doğru ifadələri müəyyən edin.

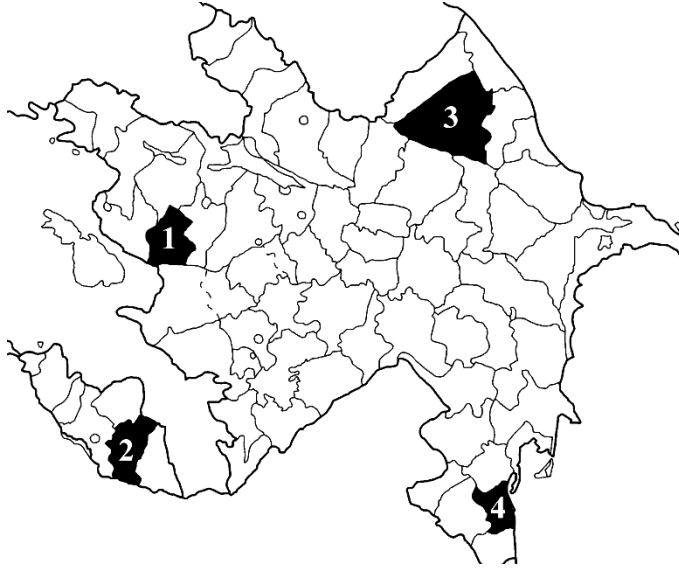
1. Bu adla bağlı tarixi döyüş baş verib
2. Sözdə bir qalın sait səs işlənmişdir
3. Kimyəvi elementin adına uyğun gəlir
4. Azərbaycan ərazisinin 11%-ni təşkil edir
5. İngilis dilində yazılışında iki sait səs iştirak edir

- A) 1, 2, 3 B) 2, 3, 4 C) 3, 4, 5 **D) 1, 2, 5** E) 2, 4, 5

İZAH: Boş xananın yerinə “BUZ” sözü uyğun gəlir.

1. 1242-ci il, aprelin 5-də Çud gölünün donmuş səthi üzərində döyüş olmuşdur. Bu döyüş tarixdə “Buz” döyüşü adını almışdır.
2. “Buz” sözündə bir qalın sait işlənmişdir: [u]
5. “Buz” sözünün ingilis dilinə aid yazılışında “i” və “e” sait səsləri iştirak edir: “Ice”

42. Azərbaycan Respublikasının xəritəsində işarələnmiş coğrafi adları xarakterizə edən doğru cavabı müəyyən edin:

1	Ölkəmizin ən böyük dəmir filizi hasilatı bazasıdır	Sözün I tərəfi sadə isim, II tərəfi isə indiki zaman məzmunlu feili sifətdir.	859-cu ildə Məzyədilərin iqamətgahı köçürülmüşdür.
2	Ölkə ərazisində ən alçaq və ən yüksək temperatur burada müşahidə olunur.	Sözdə kar və cingiltli samitlər iştirak edir, I hecası qapalı, II hecası isə açıqdır.	1603-cü ildə I Şah Abbas tərəfindən Osmanlılardan geri alınmışdır.
3	Xaşi, Cimi mineral bulaqları, Afruca şlaləsi burada yerləşir.	Sözdəki ilk hecanın samitini kar qarşılığı ilə əvəz etsək, Mərkəzi Amerikada dövlət adı alınır.	Erkən Tunc dövrünə aid ilk dini ibadətqahlar aşkar olunmuşdur.
4	Ərazisində eyniadlı Milli Park və Dövlət Qoruğu yerləşir, su anbarı mövcuddur.	Söz ahəng qanununa tabe deyil, sonor samitlə başlanır və bitir, saitləri açıq, dodaqlanmayıdır.	642-ci ilədək Albaniya dövlətinin siyasi, ictimai mərkəzi olmuşdur.

A) 1

B) 1, 2

C) 2

D) 3

E) 2, 4

İZAH: Əvvəlcə rəqəmlərin ifadə etdiyi coğrafi adları müəyyən edək.

1 – Daşkəsən; 2 – Culfa; 3 – Quba; 4 – Lənkəran

Daşkəsən: - Ölkəmizin ən böyük dəmir filizi hasilatı bazasıdır. Sözün I tərəfi sadə isim, II tərəfi isə indiki zaman məzmunlu feili sifətdir. 859 – cu ildə Məzyədilərin iqamətgahı Bərdə şəhərindən Gəncə şəhərinə köçürülmüşdür. İlk iki fikir doğru, 3 – cü fikir isə Daşkəsənə deyil Gəncəyə aiddir. **O zaman 1 yanlıştır.**

Culfa: - Ölkə ərazisində ən alçaq və ən yüksək temperatur burada müşahidə olunur. Sözdə kar və cingiltli samitlər iştirak edir, I hecası qapalı, II hecası isə açıqdır. 1603 – cü ildə I Şah Abbas tərəfindən Osmanlılardan Culfa, Ordubad, Naxçıvan, Təbriz geri alınmışdır. **Doğru cavabdır.**

Quba: - Xaşi, Cimi mineral bulaqları, Afruca şlaləsi burada yerləşir. Sözdəki ilk hecanın samitini Kar qarşılığı ilə əvəz etsək, Mərkəzi Amerikada dövlət adı alınır: - Quba – “Q” – “K” əvəzləməsi, KUBA alınır. Erkən Tunc dövrünə aid ilk dini ibadətqahlar Xaçmazda aşkar olunmuşdur. İlk iki fikir doğru, 3 – cü fikir yanlıştır. **O zaman 3 yanlıştır.**

Lənkəran: - Ərazisində eyniadlı Milli Park və Dövlət Qoruğu yerləşir, su anbarı mövcuddur: - Hirkan Milli parkı və Hirkan Dövlət qoruğu, Xanbulançay su anbarı burada yerləşir. Söz ahəng qanununa tabe deyil, sonor samitlə başlanır və bitir, saitləri açıq, dodaqlanmayıdır 642 – ci ilədək Qəbələ Albaniya dövlətinin siyasi, ictimai mərkəzi olmuşdur. İlk iki fikir doğru, 3 – cü fikir yanlıştır. **O zaman 4 yanlıştır.**

43. Verilən fikirlərin aid olduğu sözü müəyyənləşdirin.

1. Azərbaycan və Rusiya arasında sərhəd çayıdır.
2. Xəzdərilə gəmirici heyvandır.
3. Samit səslərin sayı sait səslərin sayından 1,5 dəfə çoxdur.

A) Araz **B) Samur** C) Qudyal D) Viləş E) Volqa

İZAH: Coğrafiya, Biologiya və Azərbaycan dili fənlərini əhatə edən verilmiş üç fikir “Samur” sözünü ehtiva edir.

44. Doğru ifadələrdən hansında II növ təyini söz birləşməsi var?

- A) Helium qazı ən yüngül qazdır.
- B) Saatın dəqiqə əqrəbinin dövrətmə periodu bir dəqiqədir.
- C) Küləyin gücünü və istiqamətini müəyyən edən alət flüger adlanır.
- D) Rombun sahəsi onun diaqonallarının hasilinin yarısına bərabərdir.
- E) Bəzz döyüşü 837-ci ildə baş vermişdir.**

İZAH: Doğru fikirlər yalnız “C”, “D” və “E” variantlarında verilmişdir. Lakin, II növ təyini söz birləşməsi yalnız “E” variantında verilmişdir: **Bəz döyüşü.**

45. Yanlış variantı seçin.

- A) Sərbəst düşən cismin sürəti hər saniyədə 10 m/san artır.
- B) “No” inkar əvəzliyindən sonra “and” birləşdiricisi işlədilməz.
- C) Sifətin azaltma və çoxaltma dərəcələri sintaktik və morfoloji üsulla yaradılır.
- D) XIV əsrin 80-ci illərində Şirvanşahlar dövlətində Kəsrənilər sülaləsi hakimiyyətə gəldi.**
- E) Avoqadro qanununa əsasən qazların bir molunun normal şəraitdə həcmi 22,4 l-dir

İZAH: A) B) C) E) variantları doğru fikirlərdir. XIV əsrin 80-ci illərində Şirvanşahlar dövlətində Dərbəndilər sülaləsi hakimiyyətə gəlmişdir.

MƏNTİQ (46-50)

46. Hərflər sırası pozulmuş sözlər verilmişdir. Anaqramı həll etməklə bu sözlər üçün ümumiləşdirici anlayış olan sözü tapın.

e l k i a s k , o a n f i e k t , a r m a t i q a k

- A) s ə ə n ə d h B) ü ə l t ğ **C) k l i i d ç l**
D) ü n n g b a ə x a E) r i a g m ə k y

İZAH: Sualın şərtində hərflər sırası pozulmaqla verilmiş sözlər bunlardır: leksika, fonetika, qramatika. Bu sözlər üçün ümumiləşdirici anlayış olan sözü seçmək lazımdır. Həmin söz isə “C” variantında verilmiş **dilçilik** sözüdür. Digər variantlarda verilmiş – həndəsə, lügət, günəbaxan, kimyagərsözləri isə uyğun gəlmir.

47. Hər bir hərflər sıfırdan və bir-birindən fərqli bir rəqəmi göstərir. Qanunauyğunluğu müəyyən edin və “?” işarəsinin yerinə uyğun gələni seçin.

$$\frac{KKK}{K} + 78 = MLN$$

$$\Rightarrow \max (K) + \min (K) = ?$$

- A) 7 B) 8 **C) 9** D) 10 E) 11

İZAH: eyni olan istənilən üçrəqəmli ədədi öz rəqəminə böldükdə cavab 111 alınır.

$$111 + 78 = 189$$

Burada MLN ədədi 189 alınır.

$$M=1; \quad L=8; \quad N=9$$

Deməli K-in maksimum ala biləcəyi qiymət 7, minimum ala biləcəyi qiymət isə 2-dir.

48. Verilən sözlər arasında məntiqi əlaqəyə analogi olan variantı seçin (sözlərin ardıcılığı nəzərə alınmalıdır).

Çaynik – Çay – Stəkan – İçki

- A) Qələm – Mürəkkəb – Yazı – Kağız
 B) Göl – Balıq – Tava – Qızartma
 C) Qatar – Vaqon – Kupe – Rels
 D) Şaftalı – Çəyirdək – Meyvə – Şirin
 E) Tava – Kotlet – Boşqab – Yemək

İZAH: *Çaynik – Çay – Stəkan – İçki*

Bu sözlər arasındakı əlaqə belədir: Çaynikdə çay hazırlanır, stəkana süzülür və içki növüdür.

Həmin məntiqə analogi olaraq “E” variantı doğrudur :

Tava – Kotlet – Boşqab – Yemək

Tavada kotlet hazırlanır, boşqaba verilir və yemək növüdür.

49. Hər bir hərf bir rəqəmə uyğun gəlir. Qanunauyğunluğu müəyyən edin və “?” əvəzinə *doğru* variantı seçin.

SET
 MEH 629 821
 TEL ⇒ 526
 BEN 325 924
 HES

$$\Rightarrow \text{MEH} - 82 = ?$$

- A) TEM B) LEN C) ELM D) ELS E) BEN

İZAH: SET= 629

$$\text{MEH} = 325$$

$$\text{TEL} = 924$$

$$\text{BEN} = 821$$

$$\text{HES} = 526$$

$$325 - 82 = 243$$

$$243 = \text{ELM}$$

50. Kəmalə, Firuzə, Tahir, Zaur qohumdurlar.

Məlumdur ki:

1. *Firuzə Tahirin qızıdır.*
2. *Kəmalə Firuzənin bibisidir.*
3. *Zaur Tahirin qardaşıdır.*

Kəmalə Zaurla necə qohumdur?

A) bibisidir **B**) bacısıdır C) qızıdır D) qardaşı qızıdır E) bibisi qızıdır

İZAH: Kəmalə Firuzənin bibisidirsə Tahirin bacısıdır. Zaur da Tahirin qardaşı olduğu üçün, Kəmalə Zaurun da bacısıdır.